

אסטרטגיות בהתמודדות עם החרם האקדמי

לאקדמאים היוצאים לשבתון, כנסים ולימודים בחו"ל

פרופ' אלי אברהם

אור קריספיל

רעות כהן

מרץ 2016

תוכן העניינים

5	תקציר
7	מבוא
9	עקרונות תנועת החרם על ישראל (BDS)
10	הטענות נגד האקדמיה בישראל והתשובות המוצעות
14	• טענה 1 – חרם אקדמי יביא לידי סיום משטר האפרטהייד של ישראל
14	• טענה 2 – האקדמיה הישראלית משתפת פעולה עם שלטון הכיבוש
16	• טענה 3 – ישראל מגבילה את פעילות האקדמיה הפלסטינית
18	• טענה 4 – ישראל פוגעת בחופש התנועה של אקדמאים פלסטינים
20	• טענה 5 – מוסדות אקדמיה ישראלים הוקמו על שטחים כבושים
21	• טענה 6 – רק חרם אקדמי יביא לידי שיפור מצבם של הפלסטינים
23	• טענה 7 – ישראל פוגעת בחופש האקדמי הפלסטיני ומדכאת אותו
24	• טענה 8 – ישראל אינה מעודדת שיתופי פעולה עם האקדמיה הפלסטינית
25	סיכום
27	רשימת מקורות

תקציר

תנועת החרם העולמית על ישראל, תנועת ה-BDS, החלה לפעול לפני יותר מעשור במטרה להסית את דעת הקהל העולמית נגד מדינת ישראל ולערער על זכות קיומה. כחלק מפעילותם מקדמים חסידי התנועה חרם אקדמי על מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל ומסתמכים לשם כך על טענות שקריות. מי שמכיר את האקדמיה בישראל ומודע לפתיחותה, להישגיה הרבים ולתרומתה לקידום התעשייה, החברה והרוח, המדע והכלכלה וכן קבוצות שוליים בחברה הישראלית, אינו יכול שלא להתפלא על הניסיונות להחרים. עם זאת, ועל אף הנימוקים השקריים שעליהם נשענים מקדמי החרם האקדמי, תופעה זו הולכת ומתרחבת וצוברת תאוצה. בבסיס הצידוקים להחרמת האקדמיה הישראלית ואנשיה ניצבת תפיסתה של מדינת ישראל כמדינת אפרטהייד הפוגעת בזכויות אדם בסיסיות באופן מכוון ועקבי ומסתייעת במוסדותיה האקדמיים לקיום אפליה על רקע לאומי ולפגיעה בחופש התנועה של הפלסטינים ובזכותם להשכלה. מטרתו של פרסום זה לסייע בהפרכת הטענות המשמשות להצדקת החרם האקדמי ולהציע לחברי סגל ולסטודנטים ישראלים שעתידים להתקל בהן בזמן שהותם בקמפוסים באירופה ובאמריקה דרכים יעילות ומושכלות להתמודד עימן.

רעות כהן, אור קריספיל ופרופ' אלי אברהם

אוניברסיטת חיפה, מרץ 2016

“אפשר לרמות כמה אנשים כל הזמן,

ואפשר לרמות זמן מה את כל האנשים,

אבל אי-אפשר לרמות את כל האנשים כל הזמן”.

אברהם לינקולן

- מאחורי יוזמת החרם האקדמי עומד מערך משומן של משאבים, תקציבים ופעילים.
- מטרת המדריך להציע דרכי התמודדות עם טענותיהם של תומכי החרם, אשר נשענות על שקרים, על עיוות המציאות ועל אנטישמיות גרידא.
- מדינות רבות בעולם נוקטות צעדים שנויים במחלוקת בתחומים שונים, אולם רק על האקדמיה בישראל מוטל חרם.
- החרמת הקהילה האקדמית הישראלית היא חסרת הגיון; כל מי שמכיר מקרוב את מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל יודע בבירור שיש בהם חופש ביטוי ותנועה הראויים לחיקוי.

מאז ועידת דרבן בשנת 2001 והקמת תנועת ה־BDS (Boycott, Divestment and Sanctions) – חרם, מניעת השקעות ונקיטת עיצומים – מנסים גופים וארגונים בעולם לקדם חרם כללי על מדינת ישראל בתחומים רבים. תכליתו של החרם לגרום לישראל להיתפש כמדינה מוקצית ולהביא לידי הפסקת הקשרים הכלכליים, המסחריים, התרבותיים, הפוליטיים והתיירותיים עימה, בתקווה שהדבר יוביל לקמילתה. בתוך כך, הולכות וגוברות בשנים האחרונות גם הקריאות להטלת חרם על האקדמיה הישראלית אשר צוברות תאוצה בקמפוסים באירופה ובאמריקה (Gerstenfeld, 2003; Lasson, 2005). כיום מתברר כי מאחורי יוזמת החרם האקדמי עומד מערך משומן של משאבים, תקציבים ופעילים, שמולו ניצבים בעוז קומץ דיפלומטים ישראלים, אקדמאים וארגונים יהודיים המתנגדים לו. מקדמי החרם, המשכנעים אקדמאים ברחבי העולם להצטרף לפעילותם, פועלים באצטלה של מאבק לזכויות אדם, צדק ושוויון, אף שידוע כי לרובם אין שום עניין בקידום ערכים אלו וכל מטרתם לפגוע בישראל ובתדמיתה (Gerstenfeld, 2003; Newman, 2008).

מטרתו של פרסום זה להציע דרכי התמודדות עם טענות התומכים בחרם – טענות שברובן נשענות על שקרים, על עיוות המציאות וההיסטוריה ועל אנטישמיות גרידא. ראוי לציין שהטלת חרם נחשבת

פעולה אלימה בשל אמונת תומכי החרם שיש להחרים את כל מי שאינו תמים דעים איתם באשר לפתרון הרצוי לסכסוך הישראלי-פלסטיני. כל מי שמעורה בנעשה במוסדות ההשכלה הגבוהה במדינת ישראל יודע בבירור כי שורר בהן חופש ביטוי וכי רבים מאנשי הסגל והמרצים בהם אף מבקרים ללא חשש את מדיניות הממשלה בנושאים שונים (Nelson and Brahm, 2015).

מדינות רבות בעולם מואשמות בקיפוח מיעוטים, הרג אזרחים, מניעת חופש תנועה וביטוי מקבוצות שונות, אולם רק על האקדמיה בישראל מוטל חרם ואקדמאים ברחבי העולם ששים לאמץ אותו. כך לדוגמה החליט האיגוד האמריקני ללימודי נשים להטיל חרם אקדמי על ישראל בשל יחסה לפלסטינים – אך לא על סעודיה, שבה מצב זכויות האדם בכלל והיחס לנשים בפרט חמור לאין שיעור (טאוב, 2015). אלאה המנסים להילחם בחרם כדאי לזכור כי הטלת חרם על האקדמיה הישראלית בלבד נובעת מבורות ולעתים אף מאנטישמיות: את היהודים (ואת ישראל כמדינת היהודים) שופטים על-פי סטנדרטים אחרים מאלה שעל פיהם שופטים אחרים. מכיוון שלא מוטל חרם על מדינות אחרות אשר נתפשות כ"כובשות", הטלת סנקציות רק על מדינת היהודים היא למעשה סוג של אנטישמיות (Newman, 2008; Rose and Rose, 2008). אקדמאים רבים באירופה ובארצות הברית, הניזונים מדיווחים מעוותים במדיה על הקונפליקט הישראלי-פלסטיני, הזדרזו לתמוך בחרם זה, מקצתם מסיבות אנטישמיות ומקצתם מתוך תפישה מוטעית שבכך הם תורמים לסיום הסכסוך או לחופש וצדק עולמי. את רובם הגדול של האקדמאים האלה לא נראה פועלים נגד עוולות משוועות אחרות הנעשות ברחבי העולם (ימיני, 2014; יקירה, 2015; Nelson and Brahm, 2015; Newman, 2008).

אנו בטוחים שפרסום זה, המפרט את ההאשמות המוטחות באקדמיה הישראלית ומנגד מציע תשובות מנומקות המעוגנות בנתונים סטטיסטיים מוכחים, יהיה עזר לחברי סגל ישראלים היוצאים לשנת שבתון ולכנסים בין-לאומיים וגם לסטודנטים המתעתדים ללמוד באירופה ובאמריקה, מקומות שבהם רב הסיכוי לאינטראקציה עם גופים ונציגים המעודדים את החרם. המדריך יכול לסייע למחפשים דרכים להשיב בצורה מושכלת ונכונה על ההאשמות חסרות הבסיס המוטחות בישראל מדי יום ביומו.

אנו מודים לשלושת השופטים של פרסום זה על ההערות וההארות המועילות שעזרו לנו לשפרו בצורה ניכרת.

עקרונות תנועת ה-BDS¹

ראשיתה של תנועת ה-BDS העולמית ביוזמה של ארגוני חברה אזרחית פלסטיניים שהתכנסו בשנת 2005 וקראו להחרים את ישראל ולהטיל עליה עיצומים בתגובה ל"פשעיה". לתיאום הפעולות הללו הוקמה בשנת 2007 הוועדה הלאומית-פלסטינית (BNC), כדי לאפשר ל"אנשים בעלי מצפון למלא תפקיד יעיל במאבק הפלסטיני לצדק". לפי מניפסט התנועה, ישראל מבצעת בפלסטינים טיהור אתני ונוקטת מדיניות של אפליה גזעית, קולוניאליזם וכיבוש צבאי, וזה עשרות שנים היא מונעת מהפלסטינים את זכויות היסוד שלהם לחופש, לשוויון ולהגדרה עצמית. לטענת התנועה, למרות הגינוי הבינ-לאומי של המדיניות הישראלית, לא מצליחה הקהילה הבינ-לאומית לגרום לישראל לקבל עליה אחריות למעשיה ולפעול בהתאם לעקרונות היסוד של המשפט הבינ-לאומי, ופשעיה נמשכים באין מפריע. מובילי התנועה מכריזים שהחרם לא יוסר עד שיבוא סוף לכיבוש השטחים מ-1967 ותיהרס החומה (הכוונה לגדר הבטחון שהקימה ישראל ביהודה ושומרון כדי למנוע חדירת מחבלים לשטחה), הערבים בישראל יזכו לשוויון מלא ותתממש זכות הפליטים הפלסטינים לשוב לבתיהם (כשר, 2004; יקירה, 2015). עוד הם מכריזים, כי החרם מכוון למוצרים וחברות המרוויחות מהפרה של זכויות הפלסטינים ומקיף גם קבוצות ספורט, גופי תרבות ומוסדות אקדמיים, התורמים לטענתם לשימור דיכויים של הפלסטינים. בהתאם להצהרות המפורשות של מנהיגי התנועה, ברור שמטרתה להביא לסופה של מדינת ישראל ולשלול את זכות קיומה כמדינת הלאום של העם היהודי (יקירה, 2015; Newman, 2008).

דוברי התנועה טוענים כי אינם אלא תנועת מחאה, אוסף של ארגונים ופעילי שלום המתנגדים לכיבוש ופועלים למימוש זכויותיהם של הפלסטינים. אולם, מניתוח הצהרותיהם קל לראות שלא כאלה הם פני הדברים. מדברי עומר ברגותי, ממובילי התנועה, עולה שלא הכיבוש הוא הבעיה, אלא ישראל עצמה. מנהיג אחר, עלי אבונימה, טוען ש"פתרון שתי המדינות נועד להצלת הציונות", ולכן הוא בעד מדינה אחת (ימיני, 2015א). מאחורי מאמץ זה של תנועת ה-BDS עומד ניסיון מתמשך לעשות דמוניזציה של ישראל ושל כל הקשורים אליה, לרבות האקדמיה הישראלית, בתקווה שייתפשו באופן שלילי כגורמים מוקצים מחמת מיאוס (ימיני, 2015א; יקירה, 2015; Butler, 2006).

1 נדלה מאתר האינטרנט של התנועה, <http://www.bdsmovement.net/BNC>.

הטענות כנגד האקדמיה בישראל והתשובות המוצעות

להלן נפרוס את הטענות המרכזיות המשמשות את חסידי תנועת ה-BDS כדי להטות את דעת הקהל ולקדם את החרם האקדמי ולעומתן, את דרכי ההתמודדות האפשריות עם טענות אלו.

1. ישראל היא מדינת אפרטהייד. סטודנטים ומרצים ערבים מופלים לרעה במוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל. כפי שהופעל בעבר חרם אקדמי על דרום אפריקה ותום להפלת המשטר הגזעני, כך יש להטיל גם על ישראל חרם אקדמי על מנת להפסיק אפליה זו.

טענות הנגד:

- כל המשווה בין ישראל לבין דרום אפריקה בזמן משטר האפרטהייד אינו יודע כנראה מה זאת אומרת לחיות ב"מדינת אפרטהייד".
- פוליטיקאים, ראשי ערים, שופטים ורופאים ערבים הם בוגרי אוניברסיטאות ומוסדות השכלה גבוהה בישראל.
- בקמפוסים בישראל אין אפליה בין סטודנטים יהודים לערבים. אדרבא, אף ננקטת העדפה מתקנת המסייעת לסטודנטים ערבים להתקבל לאוניברסיטאות ולזכות בחבילות סיוע לכליות.
- בקמפוסים מופעלות תוכניות הסתגלות לסטודנטים ערבים, ניתן להם סיוע אקדמי לאורך שנות הלימודים ועומדות לרשותם מלגות ייחודיות.

כל המשווה בין ישראל לבין דרום אפריקה אינו יודע כנראה "מדינת אפרטהייד" מה היא. להבדיל משלטון האפרטהייד בדרום אפריקה, שבו נשללו מהשחורים זכויות אזרח ואדם בסיסיות כגון זכות ההצבעה והזכות לחינוך בסיסי, לרפואה ולהשכלה גבוהה, בישראל, כמדינה דמוקרטית, הזכות לשוויון מעוגנת במגילת העצמאות. לאזרחי ישראל הערבים, בדיוק כמו לאזרחיה היהודים, יש זכות לבחור ולהיבחר. המפלגה המייצגת את הערבים בישראל היא המפלגה השלישית בגודלה בכנסת וישנם חברי כנסת ערבים גם ממפלגות אחרות. אזרחים ערבים משרתים בצבא, משמשים שופטים, משרתים בשירות החוץ כשגרירים, יש בהם רופאים ומרצים באקדמיה. כך לדוגמה, ניתן למצוא ערבים מוסלמים רבים בתפקידי מפתח בשירות הציבורי כגון חברי כנסת ושרים, ביניהם: ראלב מג'אדלה שכיהן כשר המדע, התרבות והספורט בשנת 2007, חברי הכנסת איימן עודה (המכהן כיו"ר החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון וראש הרשימה הערבית המשותפת בכנסת העשרים), ד"ר אחמד טיבי, ג'מאל זאחלקה ונוספים (ריינהולד, 2007; מתוך אתר הכנסת: <http://www.knesset.gov.il>). במערכת המשפט על כל ערכאותיה מכהנים שופטים ערבים רבים, לרבות שופט בית המשפט העליון סלים ג'ובראן. שופט ערבי אחר ג'ורג' קרא אף עמד בראש ההרכב שהרשיע את נשיא המדינה לשעבר משה קצב. סביר להניח שדבר כזה לא היה קורה בדרום

אפריקה בימי האפרטהייד. חשוב לציין שאיש אינו טוען כי המגזר הערבי לא סובל ממחסור במשאבים ובתקציבים שנגרם מסיבות שונות, אולם מצב האזרחים הערבים בישראל רחוק מאוד ממצבם של השחורים במשטר האפרטהייד בדרום אפריקה. אגב, גם במדינות המערב ישנם פערים דומים בין הרוב למיעוטים (ימיני, 2014; 2016). על כל פנים, הממשלה החליטה לא מזמן לסייע למגזר הערבי בסכום של 15 מיליארד שקל בחמש שנים (חרות־סובר, 2015).

בכירי ההנהגה הערבית בישראל, ראשי ערים ואקדמאים ערבים הם בוגרי אוניברסיטאות ומוסדות השכלה גבוהה בישראל. ד"ר אחמד טיבי, לדוגמה – סגן יושב ראש הכנסת וחבר כנסת מטעם מפלגת תע"ל (במסגרת סיעת הרשימה המשותפת) ויועצו לשעבר של יאסר ערפאת – הוא רופא במקצועו שלמד באוניברסיטה העברית בירושלים. ח"כ חנין זועבי היא בעלת תואר ראשון בפילוסופיה ופסיכולוגיה מאוניברסיטת חיפה ותואר שני בתקשורת ועיתונאות מהאוניברסיטה העברית בירושלים. זועבי לימדה תקשורת בסמינר אורנים ובבתי ספר שונים ואף שימשה מפקחת מטעם משרד החינוך. פרופ' עליאן אלקרינאוי הוא נשיא מכללת "אחוזה". פרופ' מאג'ד אל-חאג' היה סגן נשיא אוניברסיטת חיפה. ההיסטוריון פרופ' מחמוד יזבק היה ראש החוג להיסטוריה של המזרח התיכון ופרופ' מונא מארון היא ראש החוג לנוירוביולוגיה באוניברסיטת חיפה. היושב ראש של דירקטוריון הרכבת הוא רואה החשבון חוסאם בשארה, בוגר האוניברסיטה העברית ומנהל בית החולים בנהריה הוא ד"ר מסעד ברהום, בוגר ביה"ס לרפואה בטכניון. אגב, עומאר ברגותי, ממנהיגי הקמפיין של החרם האקדמי, היה בעצמו סטודנט באוניברסיטת תל אביב (שיפטן, 2002).

בקמפוסים בישראל אין אפליה לרעה של סטודנטים ערבים. במקרים רבים אף נהוגה העדפה מתקנת המסייעת לסטודנטים ערבים להתקבל למוסדות האקדמיה המובילים בישראל. ההעדפה המתקנת נעשית בשתי דרכים: האחת, העדפה מתקנת ישירה – הקצבת אחוז של מקומות לסטודנטים ערבים בפקולטות השונות והנמכת דרישות הקבלה בחוגים שהביקוש להם גבוה – והשנייה, העדפה מתקנת עקיפה – על-ידי תוכניות קליטה והסתגלות שבמסגרתן סטודנטים ערבים מקבלים סיוע אקדמי לאורך שנות הלימודים ואף מלגות לימודים ייחודיות בהתאם למעמד הסוציו־אקונומי ומקומות מגוריהם.

המועצה להשכלה גבוהה, בשיתוף משרד החינוך והרשות לפיתוח כלכלי במגזר הערבי, הדרווי והצ'רקסי, מעניקה מגוון מלגות לסטודנטים בני הקבוצות הללו ומציעה גם תוכנית מלגות ייחודית לדוקטורנטים ערבים הלומדים באוניברסיטאות המחקר בארץ. מדובר במלגה תלת־שנתית הכוללת מלגת מחיה ומענק מחקר.² תוכנית המלגות, המסתכמת בכ־300 מיליון שקל לשש שנים, היא חלק מתוכנית מקיפה של המועצה להשכלה גבוהה להנגשת ההשכלה הגבוהה לחברה הערבית. מטרת התוכנית להגדיל את

2 המידע מתוך אתר המועצה להשכלה גבוהה, <http://che.org.il>.

הייצוג של החברה הערבית בהשכלה הגבוהה, בדגש על איכות הקליטה והלימודים, על-ידי מענה כולל ורציף לסטודנט הערבי, החל בהגדלת המודעות ללימודים לתואר ראשון, ייעוץ והכוון להשכלה גבוהה למתאימים וסיוע בהשתלבות בלימודי התואר הראשון, וכלה בעידוד סטודנטים מצטיינים ללימודים בתארים מתקדמים וקליטת סגל מצטיין (מל"ג, 2013). מלגת אוטו ורנר היא דוגמה נוספת: מלגה זו מוענקת על-ידי המרכז היהודי-ערבי בשיתוף עם יידי אוניברסיטת חיפה בגרמניה לסטודנטיות ערביות מצטיינות לתארים מתקדמים ומטרתה לקדם סטודנטיות ערביות המצטיינות בלימודיהן ובתחומים נוספים, לאפשר להן להתפתח מקצועית ואקדמית ולטפח בקרבן מנהיגות קהילתית וחברתית.

התגייסות מדינה לקידום ההשכלה הגבוהה בקרב הערבים בישראל מתבטאת גם בפעילות בבתי הספר התיכוניים. בשנת 2014 החלה לפעול תוכנית "חינוך לקריירה" בקרוב למאה בתי ספר תיכוניים במגזר הערבי. תלמידים דרוזים, צ'רקסים וערבים משתתפים במסגרת התוכנית בסדנאות מידע, הכוונה והכנה לקריירה. מטרת התוכנית להגביר אצלם את המודעות לאפשרויות העומדות בפניהם במערכת ההשכלה הגבוהה ובשוק העבודה. כמו כן פועלת קרן "אירתקא" המעניקה כ-650 מלגות בעלות כוללת של 13 מיליון שקל לשנה ומטרתה להגדיל את נגישות ההשכלה הגבוהה, בעיקר בתחומים נדרשים בשוק העבודה, לסטודנטים ערבים המתמודדים עם קשיים כלכליים (רגב, 2014).

קבלת סטודנטים ערבים למוסדות אקדמיים. על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת הלימודים תשע"ב, האוניברסיטאות שבהן היה שיעור הסטודנטים הערבים גבוה במיוחד הן אוניברסיטת חיפה (36.6%) והטכניון (21.3%). במקום השלישי נמצאת אוניברסיטת בר-אילן (20.4%). המזוהה יותר עם האוכלוסייה הדתית-לאומית (בלומנפלד, 2014). זאת ועוד, בנתונים הרשמיים של המועצה להשכלה גבוהה ניכרת מגמת עלייה במספר הסטודנטים הערבים המתקבלים ללימודים במוסדות ההשכלה הגבוהה. בשנת תש"ס היוו הסטודנטים הערבים 10.1% מכלל הסטודנטים במוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל, ובתוך חמש שנים בלבד עלה שיעורם ל-14.1%. באוניברסיטאות עלה שיעור הסטודנטים הערבים הלומדים לתואר ראשון מ-9% בתש"ס ל-16.5% בתשע"ה, אחוז המתקרב לאחוז הערבים בכלל האוכלוסייה (מל"ג, 2015). חשוב לציין כי האוניברסיטאות מקבלות לעתים גם סטודנטים פלסטינים המעוניינים ללמוד בישראל.

קליטת אנשי סגל ערבים. בעשורים האחרונים עולה מספר האקדמאים הערבים הנקלטים בסגל האקדמי של מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל. לא יהיה מדויק לטעון שזהו מספר מספק של חברי סגל ערבים, כפי שעדיין אין להיות שבעי רצון ממספר המרצים המזרחיים, יוצאי אתיופיה או ממספר הנשים המרצות, ואולם מדובר בפערים הקשורים לשערים למיניהם המפלחים את החברה הישראלית, והללו הולכים ונסגרים במרוצת השנים (אברהם, 2013). חשוב לציין כי במדינות רבות עדיין יש חוסר בייצוג מיעוטים באקדמיה, אך אין הן זוכות לביקורת בעולם הרחב. דוגמה מעניינת יכולה להיות

בריטניה. על-פי כתבה במגזין "NewAfrican" רק 50 מתוך יותר מ-14,000 המרצים באוניברסיטאות בבריטניה הם שחורים, כלומר 0.36% מכלל המרצים, אף ששיעור השחורים באוכלוסיית אנגליה וויילס גבוה פי שמונה (ר' פרטים ב: אברהם, 2013). בכתבה זו מובאות עדויות רבות אודות אפליה על רקע גזעי ומובאים סיפוריהם של מרצים שבחרו להגר לארצות הברית כדי להמשיך ולהתקדם בסולם הדרגות האקדמי. לפי ההיגיון המנחה את החרמת האקדמיה הישראלית יש אפוא להחרים גם את האקדמיה הבריטית, המיישמת אפליה סמויה על רקע גזעי כשהיא מונעת את קידומם של מרצים שחורים רק בשל צבע עורם. התקשורת הבריטית, שנוטה להטיף מוסר לאחרים, לא הרבתה לעסוק בנושא, לא נערכו הפגנות בעניין, מוצרים בריטיים לא הוחרמו ברחבי העולם, ולא הועלו דרישות להחרמת האקדמיה הבריטית. אכן, במדינות נאורות רבות יש אי־שוויון בתחומים רבים, אבל אף לא אחת מהן מואשמת בנקיטת מדיניות אפרטהייד; רק ישראל נמדדת באמות מידה שונות, מחמירות הרבה יותר (אברהם, 2013; 2014א). על כל פנים, מדינה הדוגלת באפרטהייד לא הייתה מנסה להנגיש את ההשכלה הגבוהה לאוכלוסיות המיעוטים שלה ולהגביר את מעורבותן והשתלבותן במוסדות ההשכלה הגבוהה שלה, כפי שעושה ישראל כדי לעודד את ההשכלה הגבוהה במגזר הערבי.

2. האקדמיה הישראלית ואנשיה משתפים פעולה עם שלטון הכיבוש, תומכים בעמדותיו ובמדיניותו המפלה כלפי הפלסטינים, אינם מגנים את הפגיעה בזכויות האדם של הפלסטינים ואינם קוראים לסיום הכיבוש בשטחים הפלסטיניים.

טענות הנגד:

- בכל מדינה יש שיתוף פעולה בין האקדמיה לשלטונות. שכן, באוניברסיטאות לומדים אנשי צבא, והצבא מממן פרויקטים מחקריים שונים ונשען על ידע אקדמי-מחקרי שמקורו באוניברסיטאות. שיתוף פעולה כזה אינו חריג בעולם.
- בקרב האקדמאים בישראל יש מגוון רחב של דעות פוליטיות בסוגיות שונות; בסוגיית הקונפליקט הישראלי-ערבי רבים מהם תומכים בצד הפלסטיני ויוצאים בגלוי נגד מדיניותה של ממשלת ישראל.

בכל מדינה דמוקרטית יש חילוקי דעות בנוגע לסוגיות פוליטיות שונות ואך טבעי הוא שאוניברסיטאות, שהן מוסדות מחקר ולימוד, אינן מתערבות בנושאים שנויים במחלוקת כגון יחסי פלסטיין-ישראל. הטענה שהאקדמיה משתפת פעולה עם הכיבוש היא טענה כוללנית, לא מדויקת ואף שקרית. אנשי האקדמיה הישראלים מחזיקים במגוון רחב של דעות מכל קצוות הקשת הפוליטית, ורבים מהם מצדדים בטענות הפלסטינים ויוצאים בגלוי נגד מדיניותה של ממשלת ישראל. מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית ולאזרחיה חופש ביטוי נרחב, ומשום כך התבטאויות רבות אשר אינן מתיישבות עם עמדות ומדיניות הממשל הישראלי מקבלות במה הן באמצעי התקשורת והן באקדמיה. לראיה, מספרם הרב של אנשי האקדמיה שנמנים עם התומכים המרכזיים והבולטים בקמפינים נגד מה שנתפס כמדיניות הרשמית של הממשלה בסוגיות שונות; בכלל זה בולטת העמדה הביקורתית של האקדמיה הישראלית על היחסים שבין מדינת ישראל לרשות הפלסטינית. אף-על-פי-כן גורמים שונים בעולם פועלים כאמור לקדם חרם על המוסדות האקדמיים בישראל בתואנה שהם משתפים פעולה עם מה שמכונה "הכיבוש" (Nelson and Brahm, 2015). דוגמה קצרה מיטיבה להמחיש את אמת המידה השונה שלפיה נשפוטת האקדמיה הישראלית: במאי 2013 דיווח ה"גרדיאן" הבריטי על ביקורו של בשאר אסד באוניברסיטת דמשק. מהסיקור הטלוויזיוני של הביקור אפשר היה להתרשם מהאהדה שהפגינו כלפיו סטודנטים ומרצים (אברהם, 2014א). אירוע כזה היה אמור לעורר קריאה להטיל חרם על האקדמיה הסורית, המשתפת פעולה עם ממשל שאחראי למותם של מאות אלפי אזרחים, אך שום קריאה כזאת לא נשמעה כמובן. באותה מידה היה אפשר לקדם חרם גם על אוניברסיטאות נוספות במדינות ערביות אחרות, בשל שיתוף הפעולה של אנשי האקדמיה עם אפלייתן של נשים ושל מיעוטים דתיים ואחרים. גם היחס המפלה לפליטים הפלסטינים שהשתקעו במדינות ערב לאחר שברחו או גורשו משטחי ישראל ב-1948

היה אמור להוביל לקריאות לחרם עליהן (רק ירדן אזרחה את הפלסטינים אך במדינות אחרות הם עדיין חסרי זכויות בסיסיות).

תומכי החרם חוזרים וטוענים כי האוניברסיטאות בישראל משתפות פעולה עם צבא הכיבוש, אם בהקמת תוכניות לימוד עבור צה"ל, אם בפיתוח כלים מתקדמים והמצאות טכנולוגיות המסייעות ל"דיכוי הפלסטינים ולהמשך הכיבוש". יש לציין כי בכל מדינה מתקיים שיתוף פעולה בין האקדמיה לממשל, שכן באוניברסיטאות לומדים אנשי צבא, והצבא מממן פרויקטים מחקריים ונשען על ידע אקדמי-מחקרי שמקורו באוניברסיטאות. בארצות הברית לדוגמה, הצבא מפעיל בקמפוסים סוכנויות גיוס ותוכניות מותאמות לצורכי הצבא וחיילים רבים זוכים כך להשכלה אקדמית. הדרישה מהאוניברסיטאות בישראל לקרוא באופן רשמי לסיום כיבוש השטחים הפלסטיניים היא בעייתית. מדובר בסוגיה פוליטית מורכבת מאוד וניסיון של האוניברסיטאות בישראל להתערב בה יהיה בגדר מעשה התאבדות. מופרך לדרוש זאת באותה מידה שיהיה מופרך לדרוש מאוניברסיטאות בארצות הברית או באנגליה לקרוא לממשלתן לשים סוף למלחמה באפגניסטן או בפקיסטן או בעיראק.

3. התשתיות ותנאי המחקר העומדים לרשותם של סטודנטים ואקדמאים פלסטינים ירודים בהשוואה לאלו העומדים לרשותם של אקדמאים ישראלים. ישראל אינה מתקצבת אוניברסיטאות פלסטיניות ומגבילה את פעילותן בין השאר על ידי סגירתן בצווים צבאיים.

טענות הנגד:

- מצבם של הפלסטינים ותנאי חייהם השתפרו תחת השלטון הישראלי בכל תחום.
- ב־1967 לא היה בגדה המערבית וברצועת עזה ולו מוסד אקדמי אחד. בחסות השלטון הישראלי הוקמו עשרות מוסדות כאלה.
- לפי הסכמי אוסלו ישראל אינה אחראית יותר על מוסדות אקדמיים פלסטינים, והללו אמורים להיות מתוקצבים מסכומי הכסף הרבים שמקבלת הרשות הפלסטינית מתורמים רבים, בעיקר מהאיחוד האירופי ומארצות הברית.

בניגוד לטענה הרווחת, מצבם של הפלסטינים ותנאי חייהם דווקא השתפרו תחת השלטון הישראלי. ברצועת עזה לדוגמה עלתה תוחלת החיים מ־48 שנים בשנת 1967 ל־72 בשנת 2000. על־פי נתוני ארגון הבריאות הבינ־לאומי, הבנק העולמי וארגונים בינ־לאומיים אחרים, תחת שלטון ישראל חל בקרב הפלסטינים שיפור ניכר בכל פרמטר הומניטרי – גישה למקורות מים נקיים, צמצום תמותת תינוקות, צמצום האנאלפבתיות, עלייה בהשכלה ועוד. המצב ברשות הפלסטינית טוב הרבה יותר מהמצב במדינות ערב ובמדינות המתפתחות. בתחום החינוך הפלסטינים הם המשכילים ביותר מבין מדינות המזרח התיכון וצפון אפריקה (ימיני, 2014).

בשנת 1967 לא היה ולו מוסד אקדמי אחד ברצועת עזה ובגדה המערבית (ימיני, 2015). בחסות שלטונה של ישראל הוקמו מוסדות רבים להשכלה גבוהה (ימיני, 2015א). אולם, מרבית השטח הקרוי "פלסטין" הוא היום באחריות הרשות הפלסטינית ולפי הסכם אוסלו מ־1993, אין זה מתפקידה של ישראל לתקצב יותר מוסדות אקדמיים פלסטינים. אלה, אמורים להיות מתוקצבים מסכומי הכסף הנכבדים שמקבלת הרשות הפלסטינית מתורמים רבים, בעיקר מהאיחוד האירופי ומארצות הברית. אם המוסדות הפלסטינים סובלים ממחסור בתשתיות, הרי שעליהם לפעול לשינוי סדר העדיפות של הרשות הפלסטינית בחלוקת התקציבים.

בקמפוסים הישראליים מתקיימים ונשמרים החופש האקדמי וחופש הביטוי. בסימפוזיונים ובכנסים הרבים שמארחות האוניברסיטאות הישראליות נשמעות דעות מכל קצוות הקשת הפוליטית, מפיהם של משתתפים יהודים וערבים כאחד. האקדמיה הישראלית משתפת פעולה עם מוסדות שונים בעולם, ובהם גם מוסדות אקדמיים פלסטיניים, ואינה מחרימה מוסדות אקדמיים של שום מדינה, אפילו לא של מדינות הקוראות להשמדתה. כך לדוגמה פנתה איראן ב־2006 בבקשה להתקבל כחברה קבועה

באיגוד הבין-לאומי לביוכימיה וביולוגיה מולקולרית (IUBMB); אף שאיראן קוראת להשמדתה של ישראל ומכחישה את השואה, מתוך שיקולים מקצועיים בלבד, הצביעה משלחת ישראל בעד קבלתה של איראן לארגון (ריינהולד, 2007).

על-פי נתונים שפורסמו בשנת 2011, בתחומי הרשות הפלסטינית פועלים לא פחות מ-15 מוסדות להשכלה גבוהה (אוניברסיטאות בחסות השלטון הפלסטיני ומכללות פרטיות), שבהם לומדים לא פחות מ-196,625 סטודנטים ומועסקים כ-5,900 אנשי צוות אקדמי (Abu-Orabi, 2013).

4. בהקמת חומת ההפרדה ובהקמת מחסומים ברחבי יהודה ושומרון ישראל מגבילה את חופש התנועה של אקדמאים פלסטינים ומונעת מהם את הגישה אל מוסדות האקדמיה הקרובים אליהם.

טענות הנגד:

- גדר הביטחון נועדה למנוע הסתננות בלתי חוקית של מחבלים לשטחי ישראל. אלמלא מעשי הטרור שביצעו מסתננים מיהודה ושומרון לא היה צורך להקים את הגדר והמעבר היה יכול להישאר פתוח כפי שהיה בעבר.
- בניית גדר הביטחון תרמה להפחתה ניכרת במספר הפיגועים. לישראל, כמו לכל מדינה, ישנה הזכות להגן על ביטחון אזרחיה. למרות זאת, נעשה ניסיון מוצהר שלא לפגוע בחופש התנועה של התושבים הפלסטינים.
- עם מבצעי פעולות הטרור שנעשו בישראל נמנים גם סטודנטים שלמדו במוסדות אקדמיים פלסטינים.

בניית גדר הביטחון בשטחי יהודה ושומרון החלה בשנת 2002. בשל תוואי השטח הבעייתי (טופוגרפית ודמוגרפית), עוברת גדר הביטחון בין כפרים ערבים ויהודיים. כדי לאפשר מעבר בין האזורים המופרדים, הוקמו מתקני בידוק ומעבר המאוישים באנשי כוחות הביטחון הישראליים. מתקנים אלו נועדו לאפשר לתושבי יהודה ושומרון להיכנס לתחומי ישראל למטרות עבודה, קבלת טיפול רפואי וקיום קשרים משפחתיים, אך למנוע הסתננות בלתי חוקית לשטח ישראל ובעיקר למנוע חדירת מחבלים המסכנים את ביטחונם של אזרחיה, יהודים וערבים כאחד. בניית גדר הביטחון הביאה לידי הפחתה ניכרת במספר הפיגועים. לישראל, כמו לכל מדינה, עומדת הזכות להגן על ביטחון אזרחיה. למרות זאת, נעשה ניסיון מוצהר שלא לפגוע בחופש התנועה של התושבים הפלסטינים. גדר הביטחון מונעת מטרוריסטים לחדור לישראל ולבצע בשטחיה מתקפות טרור. מאז בניית גדר הביטחון כמעט ואין הסתננות דרך המקטעים המבצעיים של הגדר. הגדר לא נועדה אפוא להקשות על הפלסטינים, אלא למנוע, כאמור, פעולות טרור (ריינהולד, 2007). אלמלא פיגועי הטרור לא היה צורך להקים גדר זו והמעבר היה יכול להישאר פתוח כפי שהיה לפני שהוקמה.

עם מבצעי פעולות הטרור שנעשו בישראל נמנים סטודנטים שלמדו במוסדות אקדמיים פלסטינים, מקצתם פעלו באופן עצמאי ומקצתם בשליחותם של ארגוני טרור מוכרים כגון החמאס, הג'יהאד האסלאמי וגדודי אל-אקצא (ימיני, 2015ב). באחד מבין הבולטים שבמעשי הטרור הללו, פיגוע

ההתאבדות במסעדת "סבארו" (2001)) שבו נרצחו 15 ישראלים, הייתה מעורבת אחלאם תמימי, סטודנטית באוניברסיטת ביר־זית ועיתונאית. גם עם מְפגעי הדקירה בגל פיגועי הדקירות שהחל בסתיו 2015 נמנים סטודנטים פלסטינים. ישראל צמצמה מאוד את מספר המחסומים המוצבים ביהודה ושומרון, ואלה פועלים רק כדי למנוע פעולות טרור ולא כדי לפגוע בחופש התנועה של אקדמאים פלסטינים.

5. מוסדות אקדמיה ישראלים הוקמו על שטחים כבושים.

טענות הנגד:

- לדעת הפלסטינים כל שטח במדינת ישראל נחשב "שטח כבוש". לכן, לטענתם, כל מוסדות האקדמיה הישראלים הוקמו על שטחים כבושים.
- טענה זו חסרת בסיס. כמוה כטענה שאוניברסיטאות בארצות הברית נבנו על שטחים שהופקעו מהאמריקנים הילידים או שאוניברסיטאות בספרד הוקמו על שטח אוניברסיטאות מוסלמיות מימי הכיבוש המוסלמי.

לדעת הפלסטינים כל שטח במדינת ישראל נחשב "שטח כבוש". לכן, לטענתם, כל מוסדות האקדמיה הישראלים הוקמו על שטחים כאלה. האדמות אשר עליהן הוקמו האוניברסיטאות בישראל שייכות למדינת ישראל והוקצו להקמת אוניברסיטאות. הערבים, אשר דחו את תוכנית החלוקה של האו"ם ב־1947 ויצאו למלחמה בחסות ובעידוד הליגה הערבית, אינם רשאים לבוא בטענות על גזלת אדמותיהם לאחר שהפסידו במלחמה (ימיני, 2015). טענתם בעניין זה חסרת בסיס ודומה לטענה שאוניברסיטאות אמריקניות נבנו על שטחים שהופקעו מהאמריקנים הילידים, או שאוניברסיטת "גרנדה" בספרד, אשר הוקמה על שטחה של האוניברסיטה המוסלמית שהוקמה שם בימי הכיבוש המוסלמי שהסתיים ב־1492 – יושבת על אדמות מוסלמיות. בישראל ישנן תשע אוניברסיטאות ועשרות מכללות, הפזורות בכל רחבי הארץ כדי להנגיש את ההשכלה הגבוהה לכלל אזרחי המדינה, לרבות אזרחיה הערבים. לא בכדי ישראל נחשבת לפי סקר של ה־OECD שנערך בשנת 2012 המדינה השנייה בעולם במדד המדינות המשכילות (%46 מהאוכלוסייה הם בעלי תואר אקדמי). ראוי לציין כי כל מוסדות ההשכלה הגבוהה פתוחים לכלל אזרחי מדינת ישראל, הן היהודים והן הערבים.

האוניברסיטה הישראלית היחידה שהוקמה ביהודה ושומרון היא אוניברסיטת אריאל. הדעות על פעילותה חלוקות גם בקרב הישראלים, משום שרבים מאמינים שלישראל אין זכות לבנות בשטחי הגדה המערבית. ואולם חשוב לציין כי מבחינת ישראל, יהודה ושומרון נחשבים כ"שטחים במחלוקת" ("Disputed areas") שעתידם טרם נקבע, ובין המומחים למשפט בין־לאומי יש ויכוח באשר לבעלות עליהם ולזכויות הבנייה בהם. כדאי להדגיש כי גם באוניברסיטת אריאל למידים סטודנטים יהודים וערבים וחיים יחד באותם מעונות. יתרה מזו, במכתבם אשר פורסם בעיתון הארץ בשנת 2005, שיבחו מספר ראשי ערים ערביות מתחומי הקו הירוק את מקומה המרכזי של האוניברסיטה בחינוכם של הסטודנטים הערבים (ריינהולד, 2007).

6. רק חרם אקדמי על ישראל יביא לידי שיפור מצבם של הפלסטינים.

טענות הנגד:

- זוהי קביעה מוטעית, מכיוון שחרם רק מטפח את אשליית השיבה של הפליטים הפלסטינים ומחזק את התבצרותם בעמדותיהם ואת אמונתם שרק התערבות מבחוץ תסייע להם להקים מדינה; כך מונצח למעשה הסכסוך.
- תומכי החרם פועלים למעשה נגד כל מי שמאמין בפתרון שתי המדינות לשני העמים.
- לא רק האקדמיה הישראלית נפגעת מהחרם, כי אם גם הסטודנטים ואנשי הסגל, ובכללם ערבים אזרחי ישראל. יתר על כן, עידוד הפלסטינים שלא לשתף פעולה עם ישראל פוגע ביכולתם וביכולת האקדמיה הפלסטינית להתפתח וליהנות מן הידע האדיר המופק במוסדות האקדמיה בישראל.
- יושב ראש הרשות מחמוד עבאס, כמוהו כפלסטינים אחרים, מתנגד לחרם.

יש לכבד את רצונם של הפלסטינים לעצמאות, אולם צריך להבין כי הדרישה המרכזית של תנועת החרם איננה "סוף הכיבוש", וגם לא "שתי מדינות לשני עמים" אלא "זכות השיבה" לישראל בגבולות 1949, כלומר החזרה של מיליוני פליטים פלסטינים שתביא לידי חיסול מדינת ישראל במתכונתה הנוכחית. מובילי תנועת החרם, ובהם עומר ברגותי, מצהירים שזאת מטרתם. לכן, החרם הוא האויב מספר אחת של הסדר שלום המבוסס על שתי מדינות לשני עמים, שכן הוא מטפח את אשליית השיבה של הפליטים הפלסטינים ומחזק את התבצרותם בעמדותיהם ואת אמונתם שרק התערבות מבחוץ תסייע להם להקים מדינה, ובכך רק תורם להנצחת הסכסוך. תומכי החרם פועלים למעשה נגד כל מי שמאמין בפתרון של שתי מדינות לשני עמים.

זאת ועוד, החרמת מוסדות האקדמיה בישראל פוגעת גם באזרחיה הערבים וביכולת לייצר ולקדם שיתופי פעולה עם מוסדות אקדמיה בתחומי הרשות הפלסטינית ובחול"ל ועם אקדמאים פלסטינים נוספים. לא האקדמיה הישראלית לבדה נפגעת מהחרם, אלא גם הסטודנטים הלומדים בה ואנשי הסגל שעובדים בה ובכללם גם ערבים אזרחי ישראל שחסידי החרם טוענים כי הם פועלים למענם. עידוד הפלסטינים שלא לשתף פעולה עם ישראל גורע מיכולתם ומיכולת האקדמיה הפלסטינית להתפתח וליהנות מן הידע האדיר המופק במוסדות האקדמיה בישראל. זאת ועוד, מוסדות אקדמיה ישראלים נמנים עם המובילים במחקר בתחום הטכנולוגיה, הרפואה, החקלאות ותחומים נוספים שמדינות מתפתחות משוועות לפיתוח שלהם; אי־שיתוף פעולה עמם עשוי להוביל לפגיעה ממשית בחיי אדם ובאיכות החיים של הפלסטינים (ריינהולד, 2007).

תומכי החרם מדגישים לא אחת כי הם מייצגים את הפלסטינים וכי מטרת תנועת ה-BDS היא לשפר את איכות חייהם ולהביא להקמת המדינה שהם חולמים עליה. ואולם פלסטינים רבים מבינים כי החרם על ישראל מיותר וחסר תועלת ולכן לא תמכו עד כה בתנועה. עם אלה נמנה יושב ראש הרשות, מחמוד עבאס, אשר מחשש לנזק לכלכלה הפלסטינית כבר דחה בשתי הזדמנויות את הקריאה לחרם כולל על ישראל (ששון, 2015). גם פרופ' סרי נוסייבה, מחזיק תיק ירושלים ברשות הפלסטינית ונשיא אוניברסיטת אל-קודס, אמר בהקשר זה: "חרם אקדמי בינלאומי על ישראל, על רקע פרופלסטינאי, הוא בבחינת תבוסה עצמית: הוא יצליח רק להחליש את הגשר בעל החשיבות האסטרטגית, שבאמצעותו יוכל להסתיים מצב המלחמה בין הישראלים לפלסטינאים ואשר בעקבותיו ניתן יהיה להשיב לפלסטינאים את זכויותיהם. במקום לשרוף את אותו הגשר, על האקדמיה הבינלאומית לעשות כל שעל ידה על מנת לחזקו" (ריינהולד, 2007).

7. ישראל פוגעת בחופש האקדמי באוניברסיטאות הפלסטיניות ומדכאת אותן.

טענות הנגד:

- בהתאם להסכם אוסלו, לישראל אין כל יכולת לפגוע בחופש האקדמי באוניברסיטאות הפלסטיניות, משום שהן נמצאות בתחום הרשות הפלסטינית.
- הרשות הפלסטינית היא שמילאה תפקיד מרכזי בדיכוי החופש האקדמי באוניברסיטאות הפלסטיניות.

בעוד שאוניברסיטאות בישראל ניסו כל העת לקדם פיוס בין שני העמים בדרכים שונות, חלק מהאוניברסיטאות הפלסטיניות לא היו צופות פאסיביות באלימות שנקטו הפלסטינים. כך לדוגמא, ארגון הגג של הארגונים הלא-ממשלתיים הפלסטיניים (3PNGO), לא הסכים להתחייב לכך שכספי הסיוע האמריקאים לא ינותבו לפעילויות טרור. בנוסף לכך, בשנת 2003 גם הוצגה תערוכה באוניברסיטת 'ביר-זית' שהציגה את הפיגועים בישראל בצירוף שבחים ודברי הלל למפגעים (ריינהולד, 2007).

הטענה שישראל מדכאת את החופש האקדמי של האוניברסיטאות הפלסטיניות היא טענה נוספת שהקשר בינה לבין המציאות מקרי בהחלט. בהתאם להסכם אוסלו, לישראל אין כל סמכות, ולכן גם שום יכולת, לפגוע בחופש האקדמי באוניברסיטאות הפלסטיניות, משום שהן נמצאות בתחום הרשות הפלסטינית. דווקא הרשות הפלסטינית היא זו שמילאה תפקיד מרכזי בדיכוי החופש האקדמי באוניברסיטאות הפלסטיניות, אשר במחצית השנייה של שנות התשעים הוכפפו לשליטתה הישירה. ב-1999 פורסם על ידי קבוצת המעקב הפלסטינית לזכויות האדם, דו"ח בנושא החופש האקדמי ברשות הפלסטינית ובדבר מדיניות הרשות ופעילותה לדיכוי ולדיכוי חירויות הביטוי וההתאגדות. בתוך כך, מינוי והצבת קציני ביטחון בקמפוסים שנוכחותם פוגעת בכל שלוש החירויות המוזכרות ושימוש בסטודנטים כדי לעקוב אחר חבריהם לספסל הלימודים (ריינהולד, 2007).

8. ישראל אינה מעודדת שיתופי פעולה עם האקדמיה הפלסטינית.

טענת הנגד:

- האוניברסיטאות הישראליות הן חוד החנית של שיתוף הפעולה עם הפלסטינים במחקר, בפרויקטים ובפרסומים בתחומי ידע רבים.
- באוניברסיטאות ובמכללות בישראל קיימות תוכניות רבות לקידום שיתוף פעולה בין יהודים לערבים.

האוניברסיטאות הישראליות הן חוד החנית של שיתוף הפעולה עם הפלסטינים במחקר ובפרויקטים במגוון תחומים, ובהם גיאורגיה הידרולוגיה, הנדסת ומדיניות מים ופיתוח תשתיות שונות (טל-ספירו, 2011). להלן כמה דוגמאות מתחומים אחרים:

1. אוניברסיטת אל-קודס ואוניברסיטת חיפה משתפות פעולה בפיתוח מבחנים דיאגנוסטיים ופרוגנוסטיים ללקויות למידה בקרב נוער פלסטיני וישראלי.
2. בשנת 2005 הוקם ארגון IPSO (Israeli Palestinian Science Organization), הארגון הישראלי-פלסטיני למדע. לארגון מנהל ישראלי ומנהל פלסטיני והוועד המנהל שלו הוא מועצה מדעית בין-לאומית שחברים בה גם נציג ישראלי ונציג פלסטיני. מטרת הארגון היא קידום שיתוף פעולה ישראלי-פלסטיני במדעי החברה, הרוח והטבע. עיקר פעילותו באיתור מענקי מחקר, ייזום מחקרים ופיקוח על ניהולם. הארגון מסייע במימון מחקרים משותפים בנושאים רבים. תנאי חשוב לקבלת תמיכתו הוא שבכל מחקר יועסקו חוקר ישראלי אחד וחוקר פלסטיני אחד לפחות. יצוין כי IPSO אינו עובד בדרך כלל עם חוקרים עצמאיים אלא עם מוסדות מחקר, בעיקר אוניברסיטאות.
3. עמותת "ידידי כדור הארץ – המזרח התיכון" מפרסמת מאמרים מקצועיים בנושא מים וביוב, מקצתם של עובדי העמותה ומקצתם של חוקרים מהאקדמיה. המשותף לכל המאמרים הוא שהמחקר והכתיבה הם פרי עבודה משותפת של ישראלים ופלסטינים.
4. מכון המחקר היהודי-ערבי (אוניברסיטת חיפה) מקדם מחקר וכתיבה בנושאים הקשורים בדו-קיום בישראל ובחיים המשותפים לשני העמים היושבים בארץ זה לצד זה. ראש המכון כיום הוא פרופ' ראסם ח'מאיסי, ובמכון עובדים יחדיו חוקרים יהודים וערבים כאחד.
5. באוניברסיטאות ישנן תוכניות ופעילויות רבות לעידוד הדו-קיום בין יהודים לפלסטינים ובין סטודנטים יהודים לסטודנטים ערבים כדוגמת תוכנית הדיאלוג הרב-תרבותי באוניברסיטת בר-אילן ותוכנית "חבר לספסל הלימודים" באוניברסיטת חיפה. במסגרת התוכניות משתתפות קבוצות מעורבות של סטודנטים יהודים וערבים בסדנאות שבועיות לקידום מנהיגות ואחריות חברתית ולטיפוח רגישות וסובלנות לצרכים ולדאגות של אחרים. הסטודנטים גם מסייעים זה לזה ללמוד איש את שפתו של האחר ולהתגבר על קשיי לימוד הנובעים מקשיי שפה וקשיים אחרים. תוכניות דומות מופעלות בשאר האוניברסיטאות והמכללות בארץ.

- החרמת אקדמאים בשל מדיניות ממשלתם היא צעד חסר היגיון. כפי שאין להחרים אקדמאים בריטים או אמריקנים בשל התנגדות לפעילות הצבאית של מדינותיהם ברחבי העולם אין כל היגיון בהחרמת האקדמיה בישראל.
- החרם האקדמי נגד ישראל בלתי מוסרי, לא חוקי ומפלה בינה ובין מדינות אחרות. החרם מהווה מחסום לשלום, פשרה, הידברות ודו־קיום.
- כדי לייעל את המאבק בחרם האקדמי חייבים להקים רשות בעלת משאבים אשר תגייס מומחים מתחומים שונים ותיעזר בהם כדי ליזום שיתופי פעולה עם מוסדות אקדמיים ועם חוקרים בעולם, תתאם הרצאות של מרצים מישראל באוניברסיטאות בחו"ל ותגייס אקדמאים בישראל ובעולם המוכנים להילחם בתופעת החרם.
- הטלת חרם אקדמי על ישראל עלולה להוביל להטלת חרם אקדמי מסיבות כלשהן גם על מדינות אחרות, דבר שיפגע קשות בחופש האקדמי. שיפוט של מחקרים ומאמרים על־פי ההשתייכות הלאומית של החוקרים והכותבים הוא מעשה גזעני, ויש לכך השפעה הרסנית על האקדמיה.

מי שמכיר את האקדמיה בישראל ומודע לפתיחותה, להישגיה הרבים, למעורבותה בחברה הישראלית ולניסיונות של ראשיה לקרב מיעוטים וקבוצות מהשוליים אל ההשכלה הגבוהה, אינו יכול שלא להתפלא על הניסיונות השקריים להכפיש אותה בדרכים שונות. במסמך זה פרסנו את טענות הגורמים המנסים לקדם את החרם האקדמי על ישראל והצגנו את טענות הנגד. מהמסמך עולה כי מרבית הטענות של חסידי החרם הן טענות שקריות שאין להן קשר ממשי למציאות בשטח. כדאי לזכור שהחרמת אקדמאים בשל מדיניות ממשלתם היא חסרת כל היגיון. כפי שאין להחרים אקדמאים בריטים או אמריקנים בשל התנגדות לפעילות הצבאית של מדינותיהם ברחבי העולם, אין היגיון בהחרמת האקדמיה בישראל.

על כל פנים, על האקדמאי הישראלי הרוצה להיאבק ביעילות בחרם להעשיר את ידיעותיו על הסכסוך הישראלי-פלסטיני. נראה כי המאבק בחרם האקדמי מצד גורמים בישראל הוא דל. כדי לייעל את המאבק יש להקים רשות ייעודית ולהעמיד לרשותה משאבים מתאימים. רשות זו תתאם בין האוניברסיטאות את דפוסי המאבק בחרם, תגייס מומחים מתחומים שונים ותיעזר בשירותיהם, תיזום שיתופי פעולה עם מוסדות אקדמיים ועם חוקרים בעולם, תתאם הרצאות של מרצים מישראל באוניברסיטאות בחו"ל ותקדם גיוס של אקדמאים בישראל ובעולם להילחם בתופעת החרם. רשות כזו תעקוב אחר הפעילות נגד האקדמיה הישראלית במדינות שונות בעולם, תאתר גופים וארגונים שאפשר לשתף איתם פעולה, תקדם קשרי תרבות,

מדע ואקדמיה של ישראל עם מוסדות אקדמיים, תבצע מחקרים, תציע אסטרטגיות התמודדות, סדנאות והכשרה לאנשי אקדמיה המעוניינים בידע כזה, ותפרסם חוברות ומדריכים.

בעת המאבק בחרם האקדמי, חשוב לזכור כי חרם כזה מנוגד לעיקרון האוניברסלי של חופש אקדמי והוא למעשה סוג של אלימות שמשמעו, "אם את או אתה אינכם מסכימים לדעתי, אני מטיל עליכם עיצומים וחרם עד שתסכימו לדעתי". חרם ככלי לשינוי דעה או מדיניות הוא כלי פסול; ידוע מתי ואיך חרם מתחיל, אך קשה לדעת איך ייגמר. כבר היו מקרים שבהם הוחרמו בכנסים בחו"ל אפילו אקדמאים ישראלים התומכים ביוזמי החרם האקדמי, או שמאמרים אשר נשלחו לכתבי עת מקצועיים נדחו רק משום שכותביהם ישראלים. הטלת חרם אקדמי על ישראל סופה שתוביל להטלת חרמות דומים גם על מדינות אחרות, והדבר עלול לפגוע קשות בחופש האקדמי. לשיפוט של מחקרים ומאמרים על-פי לאומיות החוקר או הכותב עלולה להיות השפעה הרסנית על המערכת האקדמית העולמית. זאת ועוד, בשנים האחרונות אנו רואים כי פעילות אנטי-ישראלית בקמפוסים בבריטניה ובארצות הברית תרמה להגברת האנטישמיות, המתבטאת בין היתר בהפרעה לאירועים של סטודנטים יהודים ובאיום על חייהם.

הניסיון להשחיר את פניה של האקדמיה בישראל נולד בחטא, הוא חוטא לאמת ולצדק ולכן יש להילחם בו ולמגרו בכל דרך.

רשימת מקורות

- אברהם, א' (2013). "על מה החרם". הארץ 14 באוגוסט 2013
<http://www.haaretz.co.il/opinions/.premium-1.2097478>
- אברהם, א' (2014). "החרם הוא כן אנטישמי". הארץ 9 במרץ 2014
<http://www.haaretz.co.il/opinions/.premium-1.2262779>
- אברהם, א' (2014). "חרם נגד האקדמיה? צביעות". ישראל היום 4 בדצמבר 2014
<http://www.israelhayom.co.il/opinion/238959>
- בלומנפלד, ר' (2014). "הלמ"ס: עלייה בשיעור הערבים הנרשמים למוסדות האקדמיים". חדשות וואלה!: חינוך 4 בנובמבר 2014
<http://news.walla.co.il/item/279897>
- חרות-יסובר, ט' (2015). "ממשלת ימין בתוכנית הגדולה אי פעם למגזר הערבי - 15 מיליארד שקל". **The Marker**, 27 בדצמבר 2015
<http://www.themarker.com/career/1.2807209>
- טאוב, ג. (2015). "בומרנג ושמר פוליטיקלי קורקט". הארץ 18 בדצמבר 2015
- ימיני, ב' (2014). תעשיית השקרים: מדיה, אקדמיה והסכסוך הישראלי-ערבי. תל אביב: ידיעות ספרים.
- ימיני, ב' (2015). "הונאה אקדמית". **Ynet**, 25 ביוני 2015
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4672793,00.html>
- ימיני, ב' (2015). "האמת מול ההסתה". **Ynet**, 27 בספטמבר 2015
http://article.yedioth.co.il/Default_mob.aspx?articleid=10048
- טל-ספירו, א' (2011). שיתוף פעולה ישראלי-פלסטיני בתחום המים. ירושלים: הכנסת - מרכז המחקר והמידע.
- יקירה, א' (2015). "החרם האקדמי נגד ישראל: ה-BDS: מילת קוד לשלילת הציונות". כיוונים חדשים: כתב עת לענייני ציונות, יהדות, מדיניות 32: 61-72
- המועצה להשכלה גבוהה (מ"ג) (2013). "תכנית מלגות לסטודנטים ערבים דרוזים וצ'רקסים לתואר ראשון",
<http://che.org.il/?p=27580>
- המועצה להשכלה גבוהה (מ"ג) (2015). "לקט נתונים לקראת פתיחת שנת הלימודים האקדמית תשע"ו",
<http://che.org.il/?p=34764>
- כשר, א' (2004). "חרם אקדמי: סוגיה אקטואלית באתיקה אקדמית". אקדמיה - כתב העת של ועד ראשי האוניברסיטאות.
 14: 27-24
- רגב, מ' (2014). "תוכנית: קידום תלמידים ערבים לאקדמיה". **Ynet**, 17 בדצמבר 2014
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4604490,00.html>
- ריינהולד, י' (2007). טענות כנגד קמפיין החרם האקדמי על ישראל. רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן - המועצה האקדמית הבינלאומית לחופש אקדמי (IAB)

שיפטן, ד' (2002). "זהותם החדשה של הח"כים הערבים: מנהיגי הציבור הערבי קוראים תיגר על יסודות המדינה".
 תכלת ברשת http://tchelet.org.il/article.php?id=217_13
 ששון, ע' (2015). "משמעות החרם הפלסטיני". הארץ, 11 באפריל 2015
<http://www.haaretz.co.il/opinions/premium-1.2610427>

Abu-Orabi, S. T. (2013). *Scientific Research and Higher Education in the Arab World*. Paper presented at the German-Rectors' Conference, Bonn, Germany, December 2013.

Butler, J. (2006). "Israel/Palestine and the Paradoxes of Academic Freedom". *Radical Philosophy*. 135: 8-17.

Gerstenfeld, M. (2003). "The Academic Boycott against Israel". *Jewish Political Studies Review*. 15: 9-70.

Lasson, K. (2005). "Scholarly and Scientific Boycotts of Israel: Abusing the Academic Enterprise." *Touro Law Review*. 21: 1-88.

Nelson, C., and G. N. Brahm (2015). *The Case Against Academic Boycotts of Israel*. Chicago: MLA Members for Scholars Rights.

Newman, D. (2008). "Britain and the Academic Boycott of Israel". *Israel Journal of Foreign Affairs*. 2: 45-55.

Rose, H., and S. Rose. (2008). "Israel, Europe and the Academic Boycott". *Race & Class*. 50: 1-20.

קישורים לאתרי האינטרנט של ארגונים רלוונטיים לעניין החרם האקדמי:

- <http://academics-for-israel.blogspot.co.uk> "החברים האקדמיים של ישראל"
- www.antisemitism.org.il/?lang=en "הפורום למאבק באנטישמיות"
- www.stopbds.com "ספר הבישול של ה-BDS"
- www.amchainitiative.org "עמך"
- Stand with Us: www.standwithus.com
- MESA: www.mesana.org
- ASA: www.theasa.net
- Bricup: www.bricup.org.uk